

Det Anarkistiska Biblioteket

Djur och människor - en stor familj

Elisée Reclus

Elisée Reclus
Djur och människor - en stor familj
1904

Tidningen Brand #12 1904

sv.anarchistlibraries.net

1904

Människan älskar att lefva i drömmens och fantasiens luftiga värld. Det arbete, som tanken kräfver för att kunna gripa verkligheten, synes oss alltför besvärligt, och därför söka vi undkomma det genom att taga vår tillflykt till redan befintliga meningar. Tviflet är den vises hufvudgård, - den saliga tron är blott för den i anden fattige. Det var en tid, då man nöjde sig med att veta, att däruppe i himlen satt en allsmäktig gud, som kände, ville och handlade för oss. Nu har denna gud blifvit en myt för mera utvecklade människor, och dessa ersätta honom ofta med ett ord, som de söka gifva en mystisk makt och betydelse, - jag nämner t. ex. ordet »framåtskridande».

Och det är visserligen sannt, att människorna i många hänseenden gått framåt. Våra sinnesförmimmelser ha förmodligen blifvit finare och mera utsökta, vårt tänkande djupare och skarpare, och vår humanitetskänsla har genom att omsluta en så mycket större del af världen växt vidunderligt både i omfång och djup. Men intet framsteg kan göras utan att åtminstone delvis följer ett steg tillbaka. Fullkomligheten skulle bestå däri, att den civiliserade människan kunde bevara vildens kraft och vighet och dessutom vissa primitiva folks sköna jämvikt, naturliga sundhet, moraliska lugn samt enkla lefnadssätt och förtroliga förhållande till djuren, jorden och allt, som bor på den. Erfarenheten har visat, att människan med en energisk vilja kan äga vildens förstnämnda egenskaper i förening med den högre kultur, som en tusenårig utveckling har skänkt oss; och likväl, huru många ha lyckats vinna detta nya utan att samtidigt förlora något? Hur mången är jämbördig med den primitiva vilden i hans skogar eller på hans slätter och på samma gång jämlike med den modärna konstnären eller den lärde i våra folkhvimlande städer?

Om enstaka undantag emellertid kunna påträffas, som förena dessa så olika dygder, måste man dock med smärta erkänna, att människosläktet i sin helhet har mistat några af sina bästa och ursprungligaste egenskaper. Jag vill som bevis härför blott nämna det faktum, att djuren, våra stamfäder, våra lärare i lifvets konst - de som genom sitt exempel lärde oss jakt och fiske, att läka sår och bygga hus, att arbeta i gemensamhet, - de hafva blifvit oss främmande.

När vi nu tala om att tämja och uppföda djur, så ligger alltid i orden en betydelse af undertryckande; men för den primitiva vilden voro djuren såsom bröder, de där utgjorde hans följeslagare och arbetskamrater. I verkligheten stodo ju djur sådana som hundar, fåglar och ormar framför människorna, då det gällde att skydda sig mot allmänna olyckor - särskildt vid sådana tillfällen

som storm eller öfversvämning. Indiankvinnor i Brasilien ha ofta ett helt menageri hos sig, och vid och kring en enslig hydda kan man påträffa tama tapirer, råbockar, pungråttor, ja t. o. m. jaguarer. Man kan få se apor, som hoppa i grenarna öfver hyddans tak, och papegojor dölja sig ibland trädens löf samt andra fåglar, skyddade af hundar och stora könslösa fåglar. Och hela denna republik lefver i bästa sämja utan att styras af en gnatig, brutal härskare.

Den chilesiska herden, som sträfvar omkring med sin lama uppe på Andernas höga slätter, skulle aldrig vilja försöka att härska öfver sitt djur med andra medel än smekningar och uppmuntrande ord: en enda våldsam handling och laman skulle i kränkt stolhet lägga sig och icke resa på sig mera. Laman går städse lungt sin väg fram, låter aldrig påtvinga sig en för tung börda, gör en lång rast vid soluppgången för att betrakta dagens glödande stjärna, ser gärna att man pryder henne med blommor och band och att man svänger en fana öfver hennes hufvud, men mest gläder hon sig åt barns och kvinnors smekningar...

Och beduinens häst, - ligger han icke i tältet hos sin herre, som sofver mellan hästens ben.

I desas fria förhållanden lefver den naturliga sympati, som förenar allt lefvande i en stor känsla af fred och kärlek. Fågeln fruktar icke för att slå sig ned på dessa människors hand, liksom den än i dag sätte rsig på tjurens horn; och ekorren hoppar alldeles inpå dem. T. o. m. då det är fråga om politik, glömma dessa naturbarn icke sina djur. När folket i Fazogl afsätter sin kung, hålles följande tal till honom: »Då du inte längre är omtyckt af männen, kvinnorna, barnen, åsnorna, gör du bäst i att dö, - och vi äro gärna villiga att hjälpa dig därmed.»

I den gamla goda tiden hade djur och människor inga hemligheter för hvarandra. »Djuren talade» heter det i fabeln, och människorna förstodo dem. Det finns icke några mera förtjusande romaner än de berättelser från sydindien - de stamma kanske från världens äldsta folk -, däri elefanter, schakaler, tigrar, lejon, ormar, apor och människor skildras såsom lefvande i broderlig samdräkt, tillsammans utgörande en stor skola, där djuret oftast var förste läraren!

Vårt djur-uppfödande och tämjande betecknar i flera hänseenden ett verkligt moraliskt tillbakagående. I stället för att förbättra och utveckla djuren ha

vi fördärfvat dem och gjort dem onda. Visserligen ha vi genom det konstlade urvalet utvecklat vissa anlag hos djuren, vi ha förhöjt deras styrka, skärpt deras syn och lukt o. s. v., men först och främst ha vi, oförbätterliga köttätare som vi äro, lagt vår största ansträngning på att föröka mängden af det kött och fett, som går på fyra ben. Vill någon påstå, att vår tama gris står högre än vildsvinet?

Djuruppfödarens konst består förnämligast i att snöpa de stackars djuren och frambringa bastarder, som icke kunna få afkomma. Hästarne styras med betsel, piska och sporrar, och så klagar man ännu öfver, att de icke ha snabb uppfattning. Till och med då djuren dresseras under de lyckligaste förhållanden, minskar man deras motståndskraft mot sjukdomar, deras förmåga att anpassa sig efter nya villkor, kort sagdt, de bli konstprodukter, utan förmåga att lefva med i naturens fria lif.

Öfverallt, där civilisationen tränger fram, dör djurvärlden ut. Hur många fåglar ha icke europeiska jägare utrotat på Nya Zeeland och Australien, på Madagaskar och Ishafsöarna? Hvalrossen är nästan försvunnen. Hvalen flyr bort från våra tempererade haf, och snart skall man förgäfvets söka den i Ishafvets kalla djup. På sammas ätt hotas äfven de stora landdjuren. Man vet, hur det gått med uroxen och buffeln; det finns ingen orsak att betvifla, att samma öde vänta både elefanten, flodhästen och noshörningen. Statistiken förtäljer, att det årligen produceras 800,000 kilo elfenben, det vill med andra ord säga, att yrkesjägare hvarje år döda 40,000 elefanter - däri ej inberäknade de djur, som sårade fly in i den tätaste skogen för att där dö.

Ack, vi ha kommit långt bort från de gamla singhaleserna, hvilkas »tionde vetenskap bestod i att vinna en elefants vänskap»; långt bort från arierna i Indien, som gaf den tamda kolossen tvänne brahmaner till ledsagare, på det han kunde lära de dygder, som anstod hans släkt!

Hur ha vi icke fördärfvat hunden, människans mest trofasta följeslagare och vän! Flertalet af dessa kloka djur ha blifvit lika vana vid prygel som soldaterna: de darra för piskan och krypa för sin herres hotfulla blick. Se på dessa otäcka bulldoggar, som bita de fattiga i benen, eller på dessa små afskyvärda knähundar, som tillägna sig alla härskarinnans dåliga egenskaper: fåfänga, fräckhet, kräslighet o. s. v. De kinesiska hundarna, som uppfödas att tjäna till

mänsklig föda, bli betecknande nog ovanligt dumma och slöa. - Tänk då i stället på den med rätta så högt skattade hund, han som får växa upp bland goda, ädelt tänkande, högsinta människor! Kan man icke ofta säga om ett sådant djur, att det förverkligar det sannt mänskliga idealet af hängifvenhet och moralisk känsla? Och kattorna, som bättre än hundarna ha förstått att bevara sitt personliga oberoende och sin egendomliga karaktär, hafva icke de måhända, sedan de lefde i vildt tillstånd i skogarna, gjort beundransvärda framsteg i förstånd och moral? Det finnes icke en mänsklig känsla, som de icke under vissa omständigheter kunna förstå eller dela, ingen tanke, som de icke gissa sig till, icke en önskan som de ej ana. Skalden ser i dem ett slags trolldomskunniga väsen, och det är för visso säkert, att de ibland synas klokare än människorna, när det är fråga om att ana, hvad som skall ske.

Vilja vi se, huruledes djur och människor kunna trivas godt tillsammans, behöfva vi endast gå in iett af bräskjulen, som utgör en vanlig marknadscirkus. Och hvarje fångelsecell förvandlas helt naturligt till en skolsal, där råttor och möss, flugor och loppor äro lärare, om blott vaktarne icke äro alltför noga med sina förhållningsregler. Sådana fakta bevisa tydligt nog, hur många medel människorna äga för att återvinna sitt oerhörda inflytande på hela den lefvande världen, som de hittills öfverlämnat i naturlagarnes våld. När vår grymt individualistiska civilisation, hvilken har delat världen i lika många inbördes fiendtligt sinnade stater som det finns privatförmögenheter, till sist har sprängt sig själf, skall den säkert vända tillbaka till att införa inbördes sammanslutning och samarbete i stället för allas krig mot alla. Då målet för våra sträfvanden blir att söka vänskap och samdräkt i stället för den förgängliga lyckan, och när snillrika naturforskare ha för oss uppenbarat allt hänförande, allt älskvärdt eller rättare öfvermänskligt som finnes i djurens väsen, då vilja vi tänka på alla de arter, som blifvit tillbakasatta i utvecklingen, och vi vilja icke längre låta dem vara slafvar och maskiner för oss, utan uppriktiga vänner och kamrater. Studiet af de primitiva folken har i hög grad hjälpt oss att uppfatta och förstå våra egna dagars civiliserade människor; ett djupare inträngande i djurens känslolif och tankegång skall hjälpa oss långt fram i kunskapen om lifvet, föröka vår uppfattning af tingen och vår kärlek. Och ju hastigare vi gå fram härutinnan, desto förr skola vi få se ekorren från skogen komma till oss för att låta sig smekas och för att se på oss med sina svarta ögon, och den vilda fågeln slå sig triumferande ned på vår älskarinnas skuldra: han vet, att han också är vacker och vill ha sin andel af kyssen!